

УДК 37 (091) (477. 81) (092)

DOI: 10.35619/iiu.v2i19.635

Шульгач Марія

здобувачка ступеня доктора філософії (PhD),
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки

Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна

ORCID: 0009-0001-3369-2678

e-mail: shulhach.mariya22@rshu.edu.ua

ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ СВІТЛАНИ МАКСИМЮК У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ КАФЕДРИ ПЕДАГОГІКИ РІВНЕНЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Анотація. У статті вперше проаналізовано життєвий і творчий шлях Світлани Петрівни Максимюк, виділено та обґрунтовано основні етапи розвитку її як педагога під час роботи на кафедрі педагогіки Рівненського державного гуманітарного університету.

Виокремлено й схарактеризовано науково-педагогічний доробок Світлани Петрівни та на цій основі визначено напрями її науково-педагогічної діяльності.

Схарактеризовано науково-теоретичні та методичні ідеї С. Максимюк у галузі педагогіки, що вплинули на розвиток теорії та практики вітчизняної освіти і виховання.

Проаналізовано її навчально-методичний посібник «Педагогіка» для здобувачів вищої освіти, який розкриває усю різновекторність педагогіки як науки, чинники впливу на розвиток шкільної освіти, репрезентує історичний аспект формування змісту освіти не тільки в Україні, а й за кордоном. Посібник містить теоретичні знання з дидактики, школознавства, теорії та методики виховання, методичної роботи вчителів та класних керівників, правильне використання форм, методів та інноваційних технологій роботи з класом.

Значну увагу в посібнику педагогиня звертає і на виховний аспект розвитку учня, а саме: на національно-патріотичне виховання, формування української душі, характеру, світогляду, цілісної особистості громадянина України. Теоретично обґрунтовує сутність понять самовиховання та перевиховання, розкриває шляхи підвищення рівня вихованості. Описує значення педагогічної спадщини видатних педагогів, творців педагогічних ідей В. О. Сухомлинського, А. С. Макаренка, Я. А. Коменського та інших.

Розкрито співпрацю вченої з вчителями шкіл міста Рівного та Рівненської області, проаналізовано вивчення передового педагогічного досвіду, що здійснювала С. Максимюк.

Ключові слова. С. Максимюк, педагогіка, кафедра педагогіки РДГУ, освітня і наукова діяльність викладача, педагогічна спадщина, передовий педагогічний досвід, заклад вищої освіти.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток України потребує такого ж розвитку системи освіти і виховання, що зумовлює зростання інтересу до педагогічної спадщини вітчизняних педагогів. До таких особистостей належить Світлана Петрівна Максимюк – педагогиня, науковиця, активна громадська діячка. Звернення до спадщини педагогів дає можливість використати усі їхні позитивні професійні надбання, запобігти помилкам у створенні нових проектів та спрогнозувати результат того чи іншого напрямку розвитку Нової української школи.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Педагогічна спадщина видатних українських вчених-педагогів все більше привертає увагу наукової спільноти. Це зумовлено тим, що будь-які сучасні зміни, реформи ґрунтуються на наукових результатах попередніх досліджень та аналізу й ретроспекції педагогічного досвіду. Роль українських вчених у формуванні сучасної освіти досліджували А. Кузьменко, К. Гораш (Кузьменко та Гораш, 2021). Методологічні аспекти дослідження педагогічних персоналій у сучасному науковому дискурсі висвітлені у працях Г. Белан (2017). Бібліографічні описи окремих науковців РДГУ представлені в науковому літописі університету (2015). Водночас освітня і наукова діяльність Світлани Петрівни Максимюк до сьогодні не була предметом вивчення та аналізу.

Мета статті – розкрити сутність педагогічних ідей Світлани Максимюк та окреслити можливості використання її творчої спадщини у педагогічній практиці Нової української школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. За роки незалежності України відбулись зміни в інформаційному публічному просторі освіти. Важливими для сучасної педагогічної науки є пошуки кращих педагогічних ідей, науково-педагогічної спадщини і прикладів діяльності українських вчених і педагогів в освіті, які здійснюються з метою збагачення та збереження наукового надбання педагогічної науки та застосування в педагогічній практиці (Кузьменко та Гораш, 2021).

Як зазначає Г. Белан, «процес безперервного розширення й поглиблення сучасної педагогічної думки зумовлює появу інноваційних методологічних основ дослідження невивчених феноменів і фактів історико-педагогічної науки. За таких умов інтерес до педагогічних персоналій зростає, і значна частина творчих біографій уперше стає об'єктом наукової рефлексії» (2017).

Світлана Петрівна Максимюк (1938-2016) розпочала свою науково-педагогічну діяльність у 1986 р. старшим викладачем кафедри педагогіки та психології Ровенського державного педагогічного інституту

ім. Д. З. Мануїльського. У 1987 році захистила дисертацію й отримала ступінь кандидата педагогічних наук (Архів, РДГУ).

За період роботи на кафедрі педагогіки та психології вчена розробляла та впроваджувала навчальні програми і тематичні плани з основ передового педагогічного досвіду, школознавства, актуальних проблем зарубіжної педагогіки, а також нового курсу педагогіки. Особливу увагу приділяла таким темам: педагогіка співпраці, демократизація особистості, демократизація народної освіти, методична робота в школі.

Перебуваючи з 1988 року на посаді в. о. доцента кафедри, Світлана Петрівна розробила та впровадила нові програми та курси, зокрема «Теорія і методика передового педагогічного досвіду», «Основи педагогічної майстерності», «Навчально-виховний процес в ПТУ». Для ефективного впровадження цих програм було створено ТЗН лабораторію передового педагогічного досвіду. Під її керівництвом працювала проблемна група «Пошук», де здобувачі виготовляли буклети про видатних педагогів, випускників інституту. Як лектор товариства «Знання», С. Максимюк прочитала більше 100 лекцій на теми моралі, навчання і виховання молоді в сім'ї та школі тощо. Для здобувачів педагогічного інституту розробила методичні рекомендації «Позаурочна виховна робота студентів під час педагогічної практики».

Наступний період активної та плідної наукової діяльності Світлани Максимюк розпочався з 1999 року на посаді доцента кафедри педагогіки Рівненського державного гуманітарного університету (Архів, РДГУ).

Особлива увага у цей період спрямовується вченою на удосконалення викладання педагогіки. За період 1999-2002 рр. нею були видані навчально-методичні посібники: «Педагогіка», «Актуальні проблеми зарубіжної педагогіки», «Виховання особистості в колективі», «Інновації в побудові змісту освіти в Англії», «Педагогіка. Курс лекцій».

Світлана Петрівна викладала такі основні навчальні дисципліни, як: «Загальні основи педагогіки. Дидактика», «Історія педагогіки», «Порівняльна педагогіка», «Історія зарубіжної педагогіки», «Виховання особистості в колективі», «Теорія і методика виховання», «Актуальні проблеми педагогіки».

Викладаючи навчальні дисципліни, вчена використовувала інноваційні підходи та технології навчання: розвивальне, проблемне, програмоване, проєктне, дослідницьке навчання, CASE-технології, технологію саморозвитку та творчості, технологію кооперативного та індивідуального навчання, технологію проблемних ситуацій, навчання в малих групах, створення ситуації вибору.

Світланю Максимюк розроблено авторську програму з педагогіки та написано ґрунтовний посібник «Педагогіка», рекомендований Міністерством освіти і науки України і виданий у двох томах (Максимюк, 2015). У посібнику

викладено загальні засади педагогіки, основні положення дидактики, теорію і методику виховання, історію педагогіки та основи школознавства, погляди видатних представників педагогіки, традиції та сучасні тенденції в освіті різних країн світу. Цікавим є дослідження передового педагогічного досвіду в навчально-виховних закладах про гуманізацію, диференціацію, індивідуалізацію навчального і виховного процесів. Науковиця виокремила інноваційні педагогічні технології та нові підходи до розвитку творчих здібностей учнів в процесі реформування освіти в Україні. Посібник містить запитання для самоконтролю, завдання для самостійного опрацювання, для атестацій, заліків, іспитів, тематику рефератів, курсових та дипломних робіт.

У вступному слові Світлана Петрівна зазначила: «Професійна діяльність учителя починається з вивчення педагогіки. Педагогічна наука допоможе Вам стати справжнім Учителем. Педагогічна наука – це скарбниця багатовікового досвіду навчання й виховання підростаючих поколінь, результат багаторічних досліджень закономірностей формування всебічно і гармонійно розвиненої особистості. Знання закономірностей навчання й виховання, оволодіння формами і методами цієї діяльності – основа педагогічної майстерності, розвитку педагогічного мистецтва. Знання педагогічної науки допоможе Вам уникнути багатьох помилок у важкій справі навчання, виховання і розвитку дітей, допоможе вибрати оптимальні рішення. Оволодіваючи педагогічною наукою, студент використовує досвід своїх попередників, йому відкриваються широкі горизонти, нові шляхи в досягненні великої мети формування особистості нового типу» (2015).

У процесі вивчення курсу педагогіки здобувачі засвоювали необхідні знання із загальної педагогіки, теорії виховання, дидактики, етики, психології, також методики викладання окремих навчальних дисциплін, а педагогічна практика давала змогу майбутнім учителям ближче познайомитися з навчальним процесом у середній школі.

Вагомим є внесок Світлани Максимюк у розвиток співпраці університету і шкіл. Адже саме вона надавала допомогу у плануванні методичної роботи з учителями в ЗОШ №15 м. Рівне, проводила семінари для заступників директорів шкіл та педагогічних рад при РДГУ з проблеми: «Основні принципи запровадження особистісно-орієнтованого навчання і виховання», проводила наукові консультації для шкіл з питань: особистісно орієнтованого навчання, мотиваційності у процесі навчання (ЗОШ №1); стратегічного менеджменту освіти (ЗОШ №15 та «Центр Надії»).

При кафедрі педагогіки, соціальної педагогіки та акмеології з 1990 по 2013 була створена й успішно функціонувала лабораторія з вивчення передового педагогічного досвіду учителів м. Рівного та Рівненщини, яку очолювала доц. Світлана Максимюк. За отриманими матеріалами знято відеофільм про урочну та позакласну роботу І. Мізюк, А. Рибалки (ЗОШ №13), Н. Сосюк,

В. Мисана (ліцей-інтернат), М. Люшина (школа «Центр Надії» та інші. Здобувачі освіти фізико-математичного, психолого-природничого факультетів відвідували під час практики уроки найкращих вчителів України і Рівненщини (Шульгач, 2023).

Узагальнений опис передового досвіду охоплював три частини. У першій з них була представлена цілісна система педагогічних дій, у сукупності яких виявлялася сутність педагогічного досвіду. У другій частині цього опису аргументувалася його ефективність і результативність. Третя частина була присвячена розкриттю переваг зазначеного досвіду перед традиційними методиками, а також висвітленню перспектив його використання у широкій педагогічній діяльності. Крім опису, оформлювалася також картотека ППД. На зазначеному етапі широко застосовувалися теоретичні методи науково-дослідної діяльності: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення, «мозковий штурм», моделювання та ін.

Під керівництвом Світлани Петрівни здобувачі брали участь в олімпіадах та конкурсах з педагогіки, успішно проходили педагогічну практику, виконували дипломні роботи з різних аспектів громадянського, морально-естетичного виховання; кооперативного, розвивального, особистісно орієнтованого, нетрадиційного навчання; методичної роботи вчителя; передового педагогічного досвіду.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Упродовж 1986-2011 рр. в Рівненському державному гуманітарному університеті відбувався процес активної педагогічної підготовки вчителів, до якого залучені були науково-педагогічні працівники різних кафедр, насамперед, кафедр педагогіки. Змістове наповнення цієї підготовки становить чималий інтерес у контексті побудови сучасної системи вищої педагогічної освіти України. Про це свідчить, зокрема, діяльність педагогів – представників кафедр педагогіки, до яких належить Світлана Петрівна Максимюк. Вивчення її життєвого шляху, наукової, педагогічної та організаційно-координаційної діяльності, змісту навчальних дисциплін педагогічного циклу, які викладала Світлана Петрівна, посібника «Педагогіка» переконливо засвідчили про високий рівень її педагогічної майстерності.

Професійні надбання викладачів педагогіки Рівненського державного гуманітарного університету досліджені ще недостатньо, тому вивчення оригінальної науково-педагогічної спадщини, а також складових компонентів педагогічної майстерності окремих педагогів становлять собою цінне джерело досвіду для вищої ланки сучасної педагогічної освіти України і є перспективою подальших наукових пошуків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Белан, Г. (2017). Методологічні аспекти дослідження педагогічних персоналій у сучасному науковому дискурсі. *зб. матеріалів наук.-методолог. семінару «Сучасні вимоги до організації та проведення історико-педагогічних досліджень»*. ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського [редкол.: Березівська Л. Д. (голова редкол.), Лапаєнко С. В., Сухомлинська О. В., Тарнавська С. В.; літ. ред. Дерев'янко Т. М.]. Київ. СС.11–12.

Кузьменко, А., Гораш, К. (2021). Роль педагогічної спадщини українських вчених-педагогів у реформуванні української освіти. *Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Історія та філософія освіти в незалежній Україні: контроверзи сучасного наукового пізнання»* Київ. СС. 93–96.

Максимюк, С. (2005). Педагогіка: навч. посібник. Київ: Кондор, 670 с. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/346-pedagogka-maksimyuk-sp.html> (дата звернення 11.05.2024).

Максимюк, С. *Особова справа*. Архів Рівненського державного гуманітарного університету, Рівне.

РДГУ в персоналіях. Том III. (2015): бібліогр. Посіб./ уклад.: Грипич С.Н., Буравкова Л.М., Ковальчук Л.В., Марчук Н.В., Іванчук О.В., Кушка Л.С., Поліщук С.М.. Рівне. РДГУ. СС.807, 1071.

Шульгач, М. (2023). Освітня і наукова діяльність кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи Рівненського державного гуманітарного університету: ретроспективний аналіз. *Інноватика у вихованні. Випуск №18*. Рівне. СС.312–321.

REFERENCES

Bielan, H. (2017). *Metodolohichni aspekty doslidzhennia pedahohichnykh personalii u suchasnomu naukovomu dyskursi* [Methodological aspects of the study of pedagogical personalities in modern scientific discourse]. V: *zb. materialiv nauk.-metodoloh. seminaru «Suchasni vymohy do orhanizatsii ta provedennia istoryko-pedahohichnykh doslidzhen»*. DNPB Ukrainy im. V. O. Sukhomlynskoho [redkol.: Berezivska L. D. (holova redkol.), Lapaienko S. V., Sukhomlynska O. V., Tarnavska S. V.; lit. red. Derevianko T. M.]. Kyiv. SS.11–12. [in Ukrainian]

Kuzmenko, A., Horash, K. (2021). *Rol pedahohichnoi spadshchyny ukrainskykh vchenykh-pedahohiv u reformuvanni ukrainskoi osvity* [The Role of the Pedagogical Heritage of Ukrainian Scientists and Teachers in Reforming Ukrainian Education.]. *Materialy vseukrainskoi nauково-praktychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu «Istoriia ta filosofii osvity v nezalezhnii Ukraini: kontroverzy suchasnoho naukovoho piznannia»* Kyiv. SS. 93–96. [in Ukrainian]

Maksymiuk, S. (2005). *Pedahohika: navch. posibnyk* [Pedagogy: extbook]. Kyiv: Kondor, 670 s. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/346-pedagogka-maksimyuk-sp.html> (data zvernennia 11.05.2024). [in Ukrainian]

Maksymiuk, S. Osobova sprava [Personal File]. Arkhiv Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu, Rivne. [in Ukrainian]

RDHU v personaliiakh [RSUH in the Personalities]. Tom III. (2015): bibliohr. Posib./ uklad.: Hrypych S.N., Buravkova L.M., Kovalchuk L.V., Marchuk N.V., Ivanchuk O.V., Kushka L.S., Polishchuk S.M.. Rivne. RDHU. SS. 807, 1071. [in Ukrainian]

Shulhach, M. (2023). Osvitnia i naukova diialnist kafedry pedahohiky, osvitnoho menedzhmentu ta sotsialnoi roboty Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu: retrospektyvnyi analiz [Educational and Scientific Activities of the Department of Pedagogy, Educational Management and Social Work of Rivne State University of the Humanities: Retrospective Analysis]. *Innovatyka u vykhovanni*. Vypusk No 18. Rivne. SS. 312–321. [in Ukrainian]

**SVITLANA MAKSYMIUK’S PEDAGOGICAL ACTIVITY IN THE
CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF PEDAGOGY THE
DEPARTMENT AT RIVNE STATE UNIVERSITY FOR THE
HUMANITIES**

Maria Shulhach

PhD Candidate,

Specialty 011 Educational, Pedagogical Sciences,

Rivne State University for the Humanities

Rivne, Ukraine

ORCID: 0009-0001-3369-2678

e-mail: shulhach.mariya22@rshu.edu.ua

Abstract. The article is devoted to the analysis of Svitlana Petrivna Maksymiuk’s life and creative way. of identifies and substantiates the main stages of her development as a teacher during her work at the Department of Pedagogy of Rivne State University of the Humanities. For the first time, the main stages of her development as a teacher at the Pedagogy Department at Rivne State University of the Humanities have been identified and substantiated.

The scientific and pedagogical achievements of Svitlana Petrivna have been singled out and characterised, and on this basis the directions of her scientific and pedagogical activity have been determined.

The scientific, theoretical and methodological ideas of S. Maksymiuk in the field of pedagogy, which influenced the development of the theory and practice of national education and upbringing have been characterized.

The author analyzed her textbook ‘Pedagogy’ for higher education students, that reveals the diversity of pedagogy as a science, the factors influencing the development of school education, and represents the historical aspect of shaping the content of education not only in Ukraine but also abroad.

The textbook contains theoretical knowledge of didactics, school science, theory and methods of education, methodological work of teachers and classroom teachers,

the correct use of forms, methods and innovative technologies for working with the classroom. Considerable attention is paid to the educational aspect of student development, namely, national and patriotic education, formation of the Ukrainian soul, character, worldview, and integral personality of a Ukrainian citizen.

The essence of the concepts of self-education and re-education is theoretically substantiated, and the ways to improve the level of education are revealed. A theoretical description of the significance of the pedagogical heritage of prominent teachers, creators of pedagogical ideas of V. O. Sukhomlynskyi, A. S. Makarenko, J. A. Komenskyi and others was made.

The cooperation of the scientist with teachers of Rivne and Rivne region schools have revealed, and the study of advanced pedagogical experience carried out by S. Maksymiuk have been analyzed.

Keyword: S. Maksymiuk, pedagogy, Pedagogy Department, Rivne State University for the Humanities, educational and scientific activity of a teacher, pedagogical heritage, advanced pedagogical experience, university.

Стаття надійшла до редакції 23.04.2024 р.